

1

2

เชียงตุง... รุ่งเรืองและร่วงโรย (1)

เชียงตุงคงไม่ใช่คำแปลภาษาไทยอีกต่อไปแล้ว คนไทยที่ไหน ๆ ใน พ.ศ. นี้ คงคุ้นเคยคำว่าเชียงตุงกันมากกว่าแต่ก่อน สำหรับผู้เขียนเอง เชื่อมั่นอยู่ในความรู้คู่กันเคยมาแต่เมื่อห้าสิบปีมาแล้ว เพราะมีเรื่องเล่ามากมายเกี่ยวกับเชียงตุงเข้ามาในความรู้ จวบไป เชียงใหม่ เชียงราย และเชียงตุง พุกพันกันแน่นแฟ้นมาแต่อดีตกาล เหนือจนกำหนดนับไม่ถูก ระบุไม่ชัดเจน

1. ทนอดตุยยามฟ้าคำ
หนองน้ำแห่งนี้เป็นที่มาของชื่อ
เชียงตุง
2. วังแดง อดีตอันยิ่งใหญ่
ปัจจุบันแปรสภาพเป็นโรงแรม
3. ร้านค้าข้างทาง
ที่จุดจอดรถเมืองพยาก
4. เต็มห้องให้เต็ม
ก่อนตะลอนไปบนทางเปลี่ยว
5. นี้อีกมุมหนึ่งของเชียงตุง

3

4

5

6. พระพุทธรูปปางงาม
  7. มีให้กราบไหว้ชื่นชมแทบทุกวัด
  8. ความงามในพระวิหาร มีแทบทุกวัด
  9. ลายค่างดงามมีแทบทุกวัด
  10. ปูนปั้นที่วัดพระมหาธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีลูกเล่นลูกชาพอเรียกรอยยิ้มได้
  11. วัดงามอีกแห่ง
- เดินแทบเข้าหูลดเลยกว่าจะไปถึง

รู้สึกไกลัซิด

แต่ขณะเดียวกัน ก็รู้สึกห่างไกลเหลือเกิน

ไกลคือความนึกคิด ไกลคือระยะทาง ในความนึกคิดนั้น เรารู้สึกว่าเชียงรายเชียงใหม่เชียงตุงไม่ใช่ถิ่นไกลคือพี่น้องกัน พุดจาเหมือนกัน ฟังนิทานเรื่องเดียวกัน มีตำนานร่วมกัน กินข้าวหนึ่งเหมือนกัน แต่งตัวเหมือนกัน รู้สึกนึกคิด ร้องไห้ใคร่หวั่นในเรื่องราวเดียวกัน ดีใจก็ตบมือ แอ่นพ้อน เสียใจก็นั่งเหงาซุกเขาปากกล้วยเหมือน ๆ กัน

แต่หากว่าด้วยระยะทางนั้น เรารู้สึกว่ามันไกล

เหมือนเมืองในหมอก เมืองในความฝัน เมืองที่ไม่มีวัน

ที่ละอ่อนน้อยซึ้งมุกย่อยปากอย่างเราจะไปถึง

ก็ได้แต่คิด ได้แต่ฝัน ว่าสักวันคงได้ไปแแล้วเมือง

เชียงตุง ไปตามหาเรื่องราวเก่าหลังที่โลดแล่นในความรับรู้

ของเรา

ห้าสิบปีผ่านไป ความฝันบางอย่างจางลง บางอย่าง

ยังชัดเจน

เพิ่งมีโอกาสไปตามหาความฝันคราวนี้

- 12. ย่านกลางเมืองเชียงตุง ที่เห็นไกล ๆ คือไม้ศรีใจเมืองเชียงตุง
- 13. อีกมุมหนึ่งของเมืองเชียงตุง
- 14. รถแม่เหล็กม้า
- 15. บริการล้างรถของราชการ รถทุกคันที่เข้าเชียงตุง ต้องใช้บริการนี้
- 16. ผู้ยิ่งใหญ่บนทางหลวง บางทีก็เป็นแพะ บางทีก็เป็นวัวควาย
- 17. คณะครู
- 18. โรงเรียนสิบล้านสามกุ่มิปัญญาล้านนา
- 19. สาวไทซิ่นเมืองเชียงตุง
- 19. อะไรรออยู่ ยากรู้ต้องอ่านเรื่อง

เรื่องราวที่จะเล่าต่อไปนี้ เขียนขึ้นจากความทรงจำที่ได้ไปแคว่เชียงตุงสองหน หนแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม 2548 หนที่สองเมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 คราวนี้ไปกับคณะครูของโรงเรียนสิบล้านสามกุ่มิปัญญาล้านนา รวมเวลาที่อยู่ในเชียงตุงราวห้าคืน บางอย่างก็เหมือนฝัน แต่บางอย่างก็ไม่เหมือน แต่ส่วนมากเราจะจำความฝันของตัวเองไม่ได้มากกว่า

ย้อนนึกไปสมัยยังเด็ก เด็กมาก ๆ ย่ามักเดินทางไปค้าขายที่แม่สายชายแดนบ่อย ๆ เอาของทางบ้านเราไปส่งให้พ่อค้าที่แม่สาย แล้วก็ซื้อของทางแม่สายมาส่งพ่อค้าบ้านเรา เราเป็นเด็กเป็นเล็ก ได้แต่จดจ่อรอคอยว่าเมื่อไรย่าจะกลับมา

เวลายากกลับมา ย่ามักมีขนมหรือส้มสุกลูกไม้จากแดนไกลมาฝากพวกเรา ที่จำได้แม่นยำคือหมากจุกเชียงตุง หมากจุกคือส้มจุก อยู่ในพวกส้มโอส้มเขียวหวาน ขนาดของลูกอยู่ตรงกลางระหว่างส้มเขียวหวานกับส้มโอ ที่แปลกจากพี่น้องทั้งสองของมันก็คือมันมีหัวหรือขั้วเป็นจุก

ผิวสุกเป็นสีส้มทองสวยมาก เวลาแกะเปลือก เปลือกจะล่อนออกไปไม่ติดเนื้อ เนื้อในเป็นกลีบ ๆ แบบส้มเขียวหวานแต่ขนาดใหญ่กว่า รสชาติหวานล่ำล้าเลิศกว่า ย่างจะฉีกเปลือกด้วยเล็บมือดำ ๆ แต่แข็งแรงแล้วแบ่งให้หลานคนละกลีบ ได้แค่คนละกลีบก็อึดหน้าเบิกบานไปหลายวันหลายคืนทีเดียว

กลับสู่ปัจจุบันที่เดินทางไปตามหาความฝันในวัยเด็ก เชียงตุงวันนี้ไม่ไกลอย่างวัยเด็ก ออกจากเชียงใหม่วันนี้สามารถไปนอนเชียงตุงในวันเดียวกันได้สบาย ๆ จะไม่เล่าถึงความยุ่งยากวุ่นวายในขั้นตอนการข้ามแดนนะเพราะจะเสียอารมณ์ เริ่มต้นเล่าตรงเข้าแดนไปแล้ว ชายแดนพม่าตรงที่ติดกับแม่สายฝั่งเราคือท่าซี้เหล็ก ภาษาพม่าออกเสียงว่าทาชิลิก เราไปด้วยรถแท็กซี่คันน้อยนำเอ็นดู นั่งไปคันละสามคน ค่ารถไปกลับคนละเกือบพันบาท สะดวกสบายดี ว่างก็หลับได้สบาย ๆ หายง่วงก็ดื่มชาหมกชมไม้ซึ่งไม่ค่อยมี ที่มีมากจนอาจอึดอัดก็ได้แก่จ้วควายแพะหมูที่ออกมาพ่นพ่นเป็นเจ้าถนนอยู่บ่อย ๆ รถต้องหลีกเลี่ยงสัตว์ บางที่ต้องจอดรอ แพะต้อนบางตัวมันนอนขวางเฉยเลยไม่สะดุ้งสะเทือน แดมมีที่ทำชุนเคืองนิต ๆ ที่เราบังอาจไปรบกวนความสุขในการนั่งเอาท้องนบผิวดนของมัน สายตาแพะแก่ชว่นึกไปถึงชาตานในหนังสือของฝรั่ง คู่มือนักเจ้าเล่ห์เจ้ากล ไม่น่าไว้วางใจ ไม่อยากเข้าใกล้ อยากเอาไม้ไล่ตีด้วยซ้ำ

ไปเชียงตุงสองหน สังเกตได้อย่างหนึ่งว่าคนขับรถไม่เคยชนสัตว์หรือทับสัตว์เลย ขนาดแม่ไก่ขาจะผลกตัวเดียว เขายังจอดรอให้มันข้ามพ้นเสียก่อน

ไม่รู้ซินะ ศิลธรรมเขาเข้มข้นหรือว่ากฎหมายบัญญัติไว้ก็ไม่แน่ใจนัก หากเป็นเมืองไทยคงจะไม่เหลือซากเพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าขับรถทับสัตว์มีความผิด บ้านเราคิดกันแค่กฎหมาย ไม่คำนึงถึงศีลธรรม

รถที่เรานั่งเข้าไปถามถึงองถึงแอร์อะไรเลย ไม่มีหรอก เปิดหน้าต่างให้ลมโกรกเป็นหลัก เวลาไปเที่ยวพม่า อย่าแต่งหน้าให้จัดนะ จะมีฝุ่นผอยปรอยปลิวปะทะหน้าอยู่ตลอด หากหึ่งหน้าก็ให้ทนร้อน ต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เอาสองอย่างไม่ได้เด็ดขาด บางสถานที่ก็มีข้อจำกัดบางอย่าง เราคงไม่อาจเป็นหนึ่งในทุกสถานที่ บางทีก็ต้องยอมเป็นรอง เป็นโหล่ หรือเป็นบ๊วย มันคงไม่บ๊วยไปตลอดหรอกน่า...คุณวามัย

หากคิดว่านั่งรถไม่ติดแอร์แล้วไม่สบาย ลองมองออกไป บางทีก็พบรถประจำทางพม่าแล่นสวนมา สภาพเป็นอย่างไร ดูรูปเอาเอง

ไปแอ่วเชียงตุง หากคนไม่คุ้นก็จะแปลกใจว่าจะไรกันนุ้ย ทำไมมีด่านมากมายนัก เดียวก็จอด เดียวก็หยุด อย่าแปลกใจอะไรเลย เขามีด่านอยู่สองชนิด คือด่านทั่วกับด่านพม่า ที่เท่ ๆ เก๋ ๆ เหมือนด่านโกลเวย์บ้านเราเป็นของว่า ว่าเป็นคนลงทุนสร้างถนน วัลเลย์เก็บค่าผ่านทางเอง แต่ราชการเป็นเจ้าของสถานที่ ราชการไม่อาจเก็บค่าผ่านทางได้ก็เลยเก็บค่าผ่านที่...หรือค่าอะไรทำนองนี้ยะ ด่านพม่าน่าสังเวชมาก เป็นโรงมุงสังกะสีเก่า ๆ ที่แรกนึกว่าโรงสี ยังนึกแปลกใจเลยว่าคนขับพาเราเข้าโรงสีทำไมแต่ไม่ใช่เป็นโรงสำหรับตรวจสินค้า รถจะขับเข้าไปจอดตรงกลางระหว่างสิ่งปลูกสร้างด้วยไม้คล้ายร้านขึ้นข้างตามปางช้างในบ้านเรา เจ้าหน้าที่พม่าจะปีนขึ้นร้านข้างไปตรวจสินค้า แต่ท่าที่ผ่านมาผ่านไปสีหน ไม่เห็นมีการตรวจที่เป็นจริงเลย

เลยจากเกรินขึ้นข้าง รถจะแล่นเข้าไปจอดหน้าทำการตรวจคนเข้าเมืองของพม่า ตรงนี้เป็นของรัฐบาล เสียค่าผ่านด่านที่นี้แล้วแล่นออกไปได้

รถแล่นเลียบน้ำหลวง หรือน้ำคำ หรือน้ำเลนขึ้นไปเรื่อย ๆ แม่น้ำน้อยสายนี้มีชื่อให้เรียกหลายชื่อ น้ำแดง ชุนคลักเลย บอกให้รู้ได้เลยว่าเหนือน้ำขึ้นไป มีการตัดไม้ทำลายป่าไม่น้อยหน้าบ้านเรา ผ่นชะดินคอยลงมาละลายในสายน้ำ กลายเป็นน้ำแดงจนน่าจะเอาผ้าลงไปย้อมได้ หากเป็นแต่ก่อน ย้อนไปสักสิบปี บนทางสายนี้เราจะเห็นนักโทษพม่าขนหินมากองข้างทางเป็นระยะ ๆ แต่สี่ห้าปีมานี้นับแต่ว่าสร้างทางเสร็จ ภาพนักโทษขนหินหายไป ขนหินมาทำไมหรือ เอาไว้ซ่อมถนนนะ ฟังดูตลกแต่เป็นเรื่องจริง เคยไปเมืองยองเมื่อปี 2545 นักโทษขนหินยังมีอยู่เลย

เมืองพม่ามีอะไรตลก ๆ และเขย ๆ อยู่หลายอย่างเป็นเรื่องคล้ายเคียดของคนไทย อย่างเช่นเรื่องมีอดับไฟที่รัฐบาลออกเป็นกฎหมายบังคับทุกครัวเรือนต้องมีคือไม้ซออันหนึ่ง แผ่นแบน ๆ สำหรับพาดไฟคล้ายฝาปีบสังกะสีอันหนึ่ง ต่อมา มีบทบัญญัติเพิ่มเติม คือทรายห้าถุงกับน้ำห้าถุงอย่างที่ถ่ายรูปมาให้ดู

ไม่ถึงเชียงตุงสักที ยังไม่ถึงจ่ายหรือกระทาง จากแม่สายถึงเชียงตุงแค่ 168 กิโลเมตรเท่านั้นเอง ใกล้กว่าเชียงใหม่เชียงรายด้วยซ้ำ แต่ใช้เวลาเดินทางมากกว่า เพราะถนนแคบ คดโค้งน่าหวาดเสียว นี่ยังดีแล้วนะตั้งแต่ ว่างสร้างทางเสร็จแล้วเก็บเงินเอง ห้าหกปีก่อนเดินทางซ้ำกว่านี้มาก รถใช้ความเร็วเฉลี่ยไม่เกิน 40 กิโลเมตรต่อชั่วโมง จำตอนไปเมืองยองได้ ผุ่นตลบเลย รถแต่ละคันต้องทิ้งระยะห่างกันไม่น้อยกว่าครึ่งกิโลฯ หากไม่รถคันหลังต้องคม ผุ่นรถคันหน้าไปตลอด นี่ยังถึงหน้าแล้ง หากเป็นหน้าฝน บนทางหลวงแผ่นดินแท้ ๆ มีหลุมตักกรวดกับหลุมขวก ในสงครามสมัยพระเจ้ามังราย รถตกหล่มแต่ละที ก็นกระดอนพันเบาะเลย

หากนับจากชายแดนไทยเป็นต้นมา หมู่บ้านข้างทาง เป็นชื่อไทยแทบจะร้อยละร้อย แต่พม่ากลัวคนไทยจะอ่าน ชื่อหมู่บ้านออกหรือใจไม่รู้ ไม่ยอมมีป้ายเป็นอักษรไทยน้อย ไทยใหญ่หรือไทยเขินเลย ป้ายเป็นอักษรพม่าล้วน ๆ แถมนมโหยงยังประดิษฐ์ประดิษฐ์ใส่หางจิ้งจอกหน้าเวียนหัวกว่าจะหาตัวกะตัวจะเจอ กว่าจะหาสระเออ สระโอบบ รถแล่นเลยป้ายไปตั้งไกล

นอกจากแม่สาย จุดแรกในฝั่งพม่าคือท่าซี้เหล็ก ที่นี้มีวัดที่หน้าเที่ยวหลายแห่ง แห่งหนึ่งที่เราขึ้นไปมีชื่อภาษาไทยว่าวัดพระธาตุมหาศักดิ์สิทธิ์ อยู่บนเนินไม้สูงนัก ที่นี่เล่าลือกันว่าครูบาเจ้าวัดท่านลตเคราะห์สืบชาติดาเก่งนัก มีคนมาทำทานถวายเจดีย์ทรายสืบชาติอยู่ไม่ขาด จากท่าซี้เหล็กไปตามเส้นทางสายเดียวคือสายนี้ มีชุมชนสำคัญ ๆ มาแต่อดีตกาลหลายแห่ง เช่น เมืองโก เมืองเลน ท่าเตือ เมืองพยาก ที่เมืองพยาก รถแทบทุกคันจะมาจอดให้คนกินข้าวที่นี่ ต้องเติมท้องให้เต็ม ก่อนตะลอนไปข้างหน้าโดยหาที่กินไม่ได้อีกแล้ว ละก็...ที่เมืองพยากนี่เองหากแยกไปทางขวามือจะไปเมืองยองที่ผู้เขียนเคยไปมาแล้วเมื่อสี่ห้าปีก่อน แต่เดี๋ยวนี้พม่าไม่ยอมให้คนไทยไปเมืองยองอีกแล้ว เขามีเหตุผลทางด้านความมั่นคงของเขา ซึ่งเราไม่บังควรไปวิพากษ์วิจารณ์ เป็นเรื่องภายในของเขา เมืองยองอยู่ลึกจากเมืองพยากเข้าไปราวร้อยกว่ากิโลเมตร เข้าไปใกล้ชายแดนจีน เมืองยองคือที่มาของไทยของทั้งมวลที่อยู่ในประเทศไทยเรา

ที่เมืองโก เมืองเลนนี้ พ่อของผู้เขียนเคยมาอยู่มากินสมัยเป็นตำรวจสนามของไทยในยุคสงครามญี่ปุ่น สมัยแม่

ยังไม่ล่วงลับ แม่แม่เล่าเรื่องเมืองโกเมืองเลนให้พวกเราฟัง เป็นความทรงจำแสนงามอย่างหนึ่งของชีวิต พ่อเองเจียบ ๆ ขริม ๆ พ่อไม่ชอบพูด ไม่ชอบเล่า วันนี้ทั้งพ่อและแม่ล่วงลับหมดแล้ว เราเองอยู่มาวันนี้เป็นปู่ ไม่รู้เมื่อไรจะล่วงลับดับตาม พยายามอยู่เหมือนกันที่จะภาวนามรณสติอย่างที่ย่าเคยสอน แต่ไม่ค่อยกล้าแะ พูดตามตรงได้ไม่อาจปากว่ากลัวตายเหมือนกัน

ที่ทางแถวนี้เคยขึ้นกับไทยมาก่อน ชั่วครั้งชั่วคราว ไม่ยาวนานยึดยืนอะไรนัก บางครั้งมานั้นก็มายึด บางทีก็เป็นไทแก่ตัวแต่น้อยมาก หมู่บ้านคูเหงา ๆ ผู้คนดูบางตา พนาพนัสพนันครก็ดูว่างโรยไม่ค่อยสดชื่น ป่าไม้หายไปมาก เห็นแต่ป่าไม้พุ่มเตี้ยกับดินตอยสีแดงถูกชะล้างโถกตก พอเข้าใกล้เชียงตุงคนเริ่มมากขึ้น แท็กซี่ต้องจอดเพื่อให้บริการล้างรถของทางราชการเราเลยลงเที่ยว แล้วก็มาจอดที่ปางควายอีกที ไม่เข้าใจอีกแล้ว เพิ่งล้างรถมาจากสถานบริการทางราชการอยู่หยก ๆ แท้ ๆ แต่พอมาถึงปางควาย รถแทบทุกคันต้องล้างเองซ้ำอีกครั้ง เหมือน ๆ กับว่าจะล้างเอาหน้าล้างของทางรัฐบาลออกไป

ชื่อว่าปางควาย เขาว่าแต่เดิมพ่อค้าควายจะมาพักควายอยู่ที่นี้ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อ เจ้าพ่อเจ้าแม่อาถรรพ์อะไรทำนองนี้อยู่ด้วย จะว่าไป ความเชื่อมีแทรกอยู่แทบทุกที่และแทบทุกพฤติกรรมสำคัญของคน หากเทียบกับเส้นทางสายเชียงใหม่เชียงราย แต่ก่อนแต่เดิมที่ตอยนางแก้ว ตรงที่พระศรีสองเมืองประดิษฐานอยู่เคยเป็นศาลนางแก้วมาก่อน จะมีลี้ลับตื้นโตน ๆ บากด้วยไม้ทั้งต้น ทาสีที่หัวแดงแจ๋อยู่เกลื่อนกลาด เขาเชื่อกันว่าที่ตอยนางแก้วแห่งนี้เป็นที่สถิตของนางแก้ว นางเป็นเจ้าผีใหญ่ เจ้าพรายแรงแถบถิ่นแถวนี้ นางผิตหวังจากปู่ย่าพี่จ้างม ผู้เป็นคนรัก ก่อนตายนางสาปแช่งเอาไว้ว่าจะกินผู้ชายทุกคนที่ผ่านตอยนางแก้ว ต่อมาก็ผ่อนปรนว่าหากชายใดถวายสิ่งบูชา นางจะปล่อยไปไม่ทำอันตราย จึงเกิดเป็นพฤติกรรมการบาคไม้เป็นสิ่งคว้างไว้เกลื่อนกลาด เพิ่งหายไปก็สักยี่สิบปีมานี้เอง

เล่าเรื่องไปแฉ่วเชียงตุงแท้ ๆ วกกลับมาตอยนางแก้วเสียได้ ค่อยไปเล่าต่อในตอนหน้า

